

9.

Prolusione
de
Bonarum litterarum magistro eclectico:
cui subjuncta est lectionum in I. classe & II. post ferias paschales
habendarum designatio.

Ad
EXAMEN VERNUM
d. XXX. Mart. clo. locc xii.
IN CLASSE I. GYMNASII
INSTITVENDVM
SENATVM AMPLISSLIMVM
ET
HONORATISSIMOS GYMNASII COLLEGAS
HUMANISSIME OBSERVANTISSIMEQVE
INVITAT
IOHANNES FRIDERICVS NEVMANN. R.

GORLICII,
EX OFFICINA FICKELSCHERIANA.

In republica bene constituta etsi magnum onus sustinent, qui sedent ad imperii clavum, ipsi tamen, diuturno gubernaculi tractandi usu edocti, saepe professi sunt, haudquaquam sibi conflictandum esse tantis cum molestiis ac difficultatibus tum, cum omnia pacata sint & tranquilla, quantæ soleant incidere, cum forte graves populi motus perturbent omnia & summa imis miscere conentur. Illis enim temporibus, ubi in rep. viget & regnat una & consentiens omnium bonorum voluntas; magistratum omnis in eo versatur cura, ut pristina legum iudiciorumque valeat auctoritas: qua diligenter servata, manet inconcussa imperii forma & ratio a maioribus bene ac sapienter descripta. Sic, quieto mari & placido, gubernatores navium facile cursum tenent, quod ipsorum arti nulla ex transverso objiciuntur impedimenta, sed omnia tum recte atque ordine administrantur. At, exorta subito tempestate, procellisque & immensis fluctibus undique ingruentibus, (*) tum quidem multa

— — — Sine lege geruntur.

Bella gerunt venti fretaque indignantia miscent.

Ipse pavet, nec se, quis sit status, ipse fatetur

Scire ratis rector, nec quid jubeatve velitve.

Tanta mali moles, tantoque potentior arte est.

Ac similiter in rep. cum aliqua coorta est populi seditio & miscentur fluctus civiles, laborandum est magistratibus atque summa virium contentione dimicandum cum iis, qui vel occulta discordiarum semina spargunt, vel in audaciam projecti bellorum civilium faces ipsi preferunt, ac pessimis consiliis seque remque publicam perdere

(*) Ovid. metam. XI. 490.

perdere conantur. Tunc igitur, si unquam alias, vel maxime difficultis est & plena laboris ac periculi omnis reip. administratio.

Ac si hoc ita esse non in hoc solum genere tam gravi & illustri, sed in ceteris etiam rebus humanis usus testatur atque experientia, & omnis vitæ ratio facilis esse solet, plana atque expedita, quamdiu valet certa quædam & simplex rei gerendæ norma, eadem vero vel in dubium ac discrimen a pluribus vocata, vel magna ex parte immutata aut prorsus sublata, illa in rebus humanis agendi via incerta redditur, aspera, difficilis & salebrosa; quid mirum si in rep. litteraria idem fere usu venit iis, qui in scholis versantur in tradendis artium litterarumque disciplinis. Nam cum ea sit omnis sanæ doctrinæ vis & ratio, ut quid verum sit, quid bonum, quid utile & honestum per eam innotescat discendi cupidis, etsi nunquam non magnum est id alios docere; non ingratum tamen nec injundum esse solet docendi munus & officium nec adeo difficile & impeditum iis reip. litterariæ temporibus, cum ipsius veri bonique posita es certa quædam nota, cum sensu & natura plurimi homines, iisque probi & graues & eruditi consentiunt de eo quod certum sit in rebus humanis, cum denique disciplinarum rata sunt & fixa principia, & quædam ratio & forma apte congruenterque descripta. Tum quidem qui docent alios, habent doctrinæ exemplum, quod sequantur, & regulam omnium bonorum consensu inductam & constitutam. Hanc tenent, hanc servant, & sancte religioseque tueruntur. Neque enim servitutis cuiusdam litterariæ jugum imponit ea, quam diximus, doctrinæ lex & norma, sed istam docendi rationem & viam reddit expeditam, solutam, liberam, nulla re implicatam. At ubi in rep. litteraria, sublato de rebus gravissimis consensu, invaliduit illa seditionis libido & rabies, quæ tollit omne veri falsique discrimen, quæ clamat, omnia incerta esse, obscura & ambigua, quæ ipsa convellit omnis sapientiæ fundamenta, ac nullam non spernit disciplinarum normam; an facile vel tunc putabimus esse, sustinere gravem doctoris scholastici personam? An docendi provinciam dicemus parum habere difficultatis?

Satis hodie provisum est illo nova quæque in libellis & ephe-
meridibus divulgandi studio, (Publicitat) ut nemo facile ignoret,
qui motus inde ab aliquo tempore extiterint cum omnino in rebus
humanis, tum in rep. litteraria, qui sensus vigeat cummaxime, quæ

se exserat scribendi dicendique licentia. Cujus immoderatae licentiae vox longe lateque percrebuit & omnes non modo litteratorum hominum cœtus, sed ipsas etiam opificum tabernas & officinas penetravit. Neque id mirum videri debet, cum ipsius Neologiæ magna vis sit ad alliciendos omnis generis homines novarum rerum cupidos. In quibus etsi sint plurimi, qui v. c. de philosophiæ forma parum aut omnino nihil intelligunt; ipsum tamen impugnandi studium vel multitudini arridet, quod novum videtur, & aliquam conciliare acuti ingenii speciem. In ceteris humanis artibus & disciplinis similiter juvat exagitare, quicquid aut usu receptum est, aut majorum fide atque auctoritate probatum & sancitum. Cum vero Theologiæ res agitur, & doctrinæ christianæ forma in discrimen vocatur, tunc quidem nemo fere tam imbecillus est ex iis, qui cultiores videri volunt, quin hujus rei iudicium ad se pertinere putet, adeoque cupide excipiat, celebret, jactet, quæ vel legendo vel audiendo acceperit de doctrinæ priscæ vanitate & superstitione, de multorum hujus ætatis conatibus, religionem christianam ab opinionum figmentis repurgandi & humanæ rationi apte convenienterque describendi, de abolendis libris symbolicis, de ejiciendis ac proscribendis majorum regulis & libris, & quæ reliqua sunt hujus generis molimina & consilia.

Magistrorum in scholis utique est, ingenia formare ad seculi cujusque indolem & usum, nec committere, ut, qui ipsorum doctrina usi sunt iuvenes, fuissent illi quidem rebus agendis apti & idonei, si forte vixissent ante hos centum annos, iidem uero nunc, quoniam ipsorum ætas in hæc incidunt tempora, ita inepti reperiantur, ut, si relictis scholarum subselliis, accedant ad hujus, qui nunc obtinet, vitæ usum, subito quasi de cœlo videantur delapsi. Sed eorundem etiam præceptorum est, discipulis tradere, quid per se & semper rectum sit, nulla temporis habita ratione, quid utile, quid honestum quæ sit natura veri, quæ certi indoles, quæ vis & qui tons illius investigandi. Cujus doctrinæ etsi aliis temporibus alia solet esse facies & forma, aliqua tamen sit necesse est, illiusque non potest non esse certa quædam ratio ab aeternis & indubitatis principiis profecta, qua perspecta, causæ rerum cognoscuntur atque exitus. At, qui omnes omnino vituperant disciplinarum formas, qui dogmaticis rerum divinarum humanarumque magistris bellum indixisse videntur, quid tandem aliud agunt, quam ut vana omnia & incerta esse

esse contendant, & ipsa veritate in profundum demerfa, certi quicquam negent quærendum esse? Num hoc est docere quenquam? Num aliud quam stupidum reddere & vesanum? Si hoc est sapere velle, quid tandem erit insanire?

In hac igitur tanta reip. litterariæ ambiguitate & temporum difficultate, quid jam, quælo, faciendum putabimus artium litterarumque in scholis magistro cique religioso & probo? An licebit istum belli litterarii rumorem negligere, aut simulare ejus ignorantiam? At inimicorum vis acriter instat, & vehementer urget, agitat, vexat, & ipsa sacrarii pignora capit & populo tradit concidenda. Aut jubebimus eum, ut servum illud imitatorum pecus, uni forte cujusdam quasi veruecis sectarii formulæ adhærescere & jurare in verba magistri? Aut sibi sapere & suo abundare sensu? At hæc cæca est & temeraria pervicacia, non veri studium, non doctrinæ gravitas & constantia. Et quærimus de artium magistro, qui sit liberalis, humanus, elegans, copiosus & prudens. Ejus scire volvamus quæ futura sit difficultatis expediundæ ratio, quod tuendi servandique docendi muneris consilium, neque id ab ingenii levitate quadam aut callido temporibus inserviendi studio profectum, sed ab ipsa animi religione ac fide præscriptum. Quod quale sit vix quicquam alias possit melius dicere, quam divus ille Paulus, qui, vel in ipsis rebus divinis & sacris, mentem humanam jubet in discendo progredi quidem, sed ita progredi, ut nova quæque & speciosa forte oblata ad veri norman exigat tanquam ad lydium lapidem, optima quæque & utilissima retineat atque in usum convertat, alia in medio relinquat. Cujus quidem præcepti Paulini vis, (I. Thess. V. 21.) quæ tandem alia erit hoc loco, quam ut doctor scholasticus in illo tam difficiili omnis doctrinæ discrimine *eclecticum* se fore profiteatur, sed sanum, sed sibi constantem & gravem. Hæc pluribus libuit præfari, quod hanc ipsum rem superiori anno breviter attigi in extremo loco prolusionis *de discendi studio docentibus non remittendo*, eamque nunc paucis persequar, *de bonarum litterarum in scholis magistro eclecticico* ita dicturus, ut qualis omnino sit aut esse debeat, & quid in doctrina sequendum agendumque sibi putet, ostendam.

Totum igitur hoc doctrinæ genus eclecticum non mentiri debet speciosum illud nomen philosophiæ Alexandrinæ, quæ inde a rerum christianarum primordiis per aliquot secula detestabili syncretismo cœlum terramque miscuit, sed sequendam sibi putare

sobriam & sanam optimum eligendi rationem, quæ, abjecto omni auctoritatis præiudicio, in diiudicandis rebus divinis & humanis primum ponat certum aliquod et constans *cognoscendi principium*, deinde *ipsarum rerum*, quas considerandas sibi delegerit, *naturam spectet atque indolem*. Quibus quidem duobus inter se combinatis, quorum alterum refertur ad rerum genus, alterum spectat iudicandi regulam; facile poterimus vel ipso mentis humanæ sensu, vel ratione magistra & duce, decernere & statuere, quid cuique rei conveniat, quid minus, quid aptum sit & consequens. Hanc igitur viam qui ingreditur veri querendi, non versabitur in tenebris; Nam duplicit utitur rationis humanæ & divinæ revelationis lumine: atque in ipsa re ita versatur, ut habeat veri notam ac respiciat certi naturam pro ipsa rerum indole diversam, quæ part scientiæ & persuasionis vel firmitatem vel probabilitatem, ad vitæ usum satis aptam & utilem. Et abesse non potest, quin hæc veri investigandi ratio efficiat quandam recte sentiendi iudicandiique normam de eo, quod justum sit ex lege naturæ, quod honestum, quod utile: de humani generis societate, de virtute, de fine bonorum, de fide historica, de natura reuelationis divinae & de innumeris aliis rebus, quae pertinent ad vitam & ad omnem societatis humanae conditionem. Nec sane verendum est, ne forte ille noster eclecticus nullam prorsus in iudicando & docendo sequatur doctrinae rationem, ne vagetur & fluctuet incertus, atque opinionum tempestate nunc huc feratur, nunc illuc. Utitur enim firmissimis constantiae praesidiis, certi regula & norma, rerum natura & ipsa ingenii modestia.

Præterea hæc veri inveniendi tradendique ratio eclectica multo etiam facilior est, quod libera est & soluta, quod integrum relinquit iudicandi & e multis optima quæque diligendi potestatem, nec ulla necessitate cogitur, defendere ea omnia, quæ ab aliis prescribuntur & quasi imperantur. Quod longe secus est apud eos, qui magistri cujusdam auctoritate ducuntur. Hi quidem ante tenentur adstricti, quam, quid optimum sit, iudicare potuerunt. Observuntur amicis, iisque saepe haud bonis consultoribus. Feruntur eo, quo turba ruit, illius, quem forte primum audierunt, magistri oratione capti, & ad quamcunque sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam tanquam ad faxum adhærescunt. Nihil vero est, quod magis inimicum sit omnis sapientiæ studio, quam cæcum illud & temerarium sectandi genus. Quod vel hodie cernitur in iis ipsis,

qui

qui toti pendent ab effatis & judiciis ephemeridum litterariarum, qui, cum liberrimi sibi videantur, coguntur tamen, ex illarum jussu & auctoritate, alia pro incertis habere, alia prorsus abjicere, alia impugnare, prouti visum fuerit illis librorum auctoribus & censoribus litterariis, qui sibi iam videntur & haberi volunt totius germaniae & cultioris Europae praceptores. Ac profecto res eo jam deve-
nit, ut illa facilitas erga dissentientes, quam nuper tolerantiam vulgo dicebant, conversa fuerit in summam tyrannidem eorum, qui quod scribendis divulgandisque actis litterariis diurnis victum querunt, de novandis ex suo sensu rebus sacris & civilibus inter se conjura-
runt. Quis igitur hos & ipsorum asseclas dixerit eclecticos, aut li-
beros, cum revera aut tyranni sint, aut occultorum praceptorum discipuli.

Ac si verum dicere volumus, qui inde ab humanae sapientiae initiiis principes & magni extiterunt vel in philosophia, vel in litteris & artibus, & commodas disciplinarum formas reliquerunt, omnes fuisse eclecticos fateamur necesse est. Namque ingenii humani, post primam illam puerilis aetatis institutionem, maturescentis haec una ratio est & incipiendi in sapientiae studio & progrediendi. Quam homines, quia lente procedit, nec tamen in cursu unquam subsistere sinit, sed omnem aetatem in discendo consumendam esse sta-
tuit, plerumque negligunt &, querendi laborem ac molestiam per-
taesi, ad aliorum auctoritatem & normam sapere malunt, quam discen-
do defatigari diutius. Haec autem sectaria sapientia nunquam non & hodie vel in primis magnopere se commendat quam plurimis, sui-
que cultores reddit elatos & tumidos, contentiosos magis quam veri studiosos. Contra qui in scholis & academiis sedulo & gnavi-
ter litteris operam dederunt & deinceps ad hanc rationem eclecti-
cam in discendo progressi sunt, ii nolunt pendere ab opinionibus hominum & placitis, quae sua natura tantum valent, quantum mo-
menti habere reperiuntur ad illam humanae rationis & revelationis divinae veluti stateram examinata. Quo fit, ut in iudicando & docen-
do modesti sint, ut non clament, non convicientur, non rixentur.

Explicata igitur universi generis natura & vi, pauca iam sunt, quae restant dicenda de illius ratione & usu in hac doctrina scho-
lastica, ne forte, dum nimium versamur in ampio & illustri omnis philosophiae campo, hujus quasi agelli nostri cancellorum immemo-
res esse videamur. Praeceptorem igitur in scholis, cui commenda-
mus

mus & tradimus hoc eclecticum doctrinæ genus, primum volumus esse pium, h. c. de divina veritate firmiter persuasum, illiusque sensu imbutum atque ad servatoris nostri & summi magistri exemplum effictum & formatum. Nam profecto nulla pestis scholarum capitalior fingi potest atque cogitari, quam quae iisdem affertur a praceptoribus impiis, irreligiosis & profanis, qui nec ipsi veritatis evangeliae sensum habent, nec salutis consequendæ viam discipulis suis ostendunt. Quare hoc primum sit in praceptoris scholastico, de quo iam quaerimus, tanquam fundamenti loco positum, quo sublato, haec ipsa doctrinæ ratio eclecticæ nec constare possit, nec, si forte usurpetur, quicquam aliud foret, quam gladius in manu furentis.

Deinde qui hoc doctrinæ genere feliciter uti volet, valeat necesse est ingenio, eoque cum omnis philosophiæ studio, tum bonis artibus & litteris diligenter excuto. Nam qui aut tardi sunt & hebetioris ingenii, aut liberalium artium elegantiorisque litteraturæ copia destituti, abstineant oportet ab hujus consilii usu vel incerto vel periculoso. Servent regulam & consueto tramite incedant. Salva res est. Modo ne abundant suo sensu, & pertinaces sint, aut pati non possint salutaria amicorum consilia. Sed qui hodie in his tantis reip. litterariæ motibus profiteri vellit & usurpare hoc doctrinæ genus eclecticum, ad illud afferat necesse est ingenii vim, judicii acumen & optimarum artium litterarumque copiam: quibus omissis aut neglectis, haud raro accidit his nostris temporibus, ut, qui eclecticæ haberi volebant, hallucinarentur in rebus scholasticis & infelici partu ederent illa emendandæ doctrinæ scholasticæ portenta & prodigia, quæ omnis spes frustrata est.

Neque vero satis est ante coluisse ingenii vires & cognovisse litterarum ambitum, & postea muneri scholastico præfectum languisse & in ipso cursu substituisse; sed, quod tertio loco monendum videtur, progrediendum est in litteris. Cujus quidem pracepti, quoniam in illa prolusione de studio discendi docentibus non remittendo iam diximus, non eam vim esse, ut publicus artium in scholis magister in litteris quasi habitare velit ac vivere, &, ut ita dicam, sepe ingurgitare in vastum illum universæ litteraturæ oceanum; rem ipsam paucis verbis nunc ita definiemus, ut dicamus: eum, quantum conniti animo possit, quantum labore contendere, id agere oportere, ut ex multa & varia lectione cognitum habeat præsentem universæ litteraturæ statum. Cui rei primum impendendæ sunt omnes

9

omnes temporis particulæ subsicivæ: deinde consecrandæ feriæ scholasticæ; quarum qui non vident necessitatem & usum, ii videntur opinari, nos esse bajulos quosdam & operarios vulgares, qui debent & possint tractare diurnum opus ad certorum pensorum legem & normam, sine ulla vel animi remissione vel ingenii cultura. Is igitur, quem oratione fingimus, eclecticæ doctrinæ studiosus, omni opera cura atque cogitatione cavendum sibi putabit, ne rerum, quæ geruntur in rep. litteraria, rudit & ignarus, & quasi veterno quodam oppressus languescat & torpescat. Etsi enim hujus ætatis nostræ, quæ dicitur, litteratura sæpe afferat frigidissimas ineptias, nauseam & tedium moventes, etsi acta litteraria redundant & scateant ingeniorum male sanorum figmentis ludicris ac pene puerilibus, & legenda sint multa pestifera & detestanda evangelicae veritatis inimicorum scripta; solet tamen nunquam non esse quidam, rarus licet, bonorum librorum proventus & aliqua vel salutarium consiliorum vel bonorum adjumentorum copia. Haec talia cognoscere plurimum refert, haec curiose diligenda sunt & in rei scholasticae usum convertenda.

Ac profecto velim scire, qui tandem fieri possit, ut artium liberalium in scholis magister hodie muneri satisfaciat, qui, ut nihil dicam de graecis latinisque litteris, religionis christianaæ capita tradit juvenibus aut philosophiae initia, aut historias enarrat, aut mathematicorum & physicorum artes strenue docet, aut geographiae elementa, de rerum statu, qui nunc est prorsus securus, & omissis neglectisque omnibus iis vel inventis praeclaris, vel praesidiis & adjumentis, quae doctissimorum hominum studia conciliarunt huic nostræ aetati? suis, opinor, inhaerescet dictatis & compilatis, aut e juvenili institutione retentis. Hanc decantabit cantilenam, quicquid forte obstrepat seculi genius. Dabit se turpiter. Esto! Neque enim salvari potest, qui medicinam non patitur! sed non hujus deliri hominis & somniculosi res agitur & fama, verum universi generis, scholae etiam, & quod maximum est, iuventutis. Huic erat consulendum, nec spernenda illa doctrinæ ratio eclecticæ, quae, diligenter observato litteraturæ progressu, cognoscit recentissima quaeque, ex his multa deligit, utitur optimis, atque ita prudenter incedit & caute per has litteraturæ quasi salebras & scopulos, ut salva & incolumis ad finem sibi propositum perveniat.

Et profecto, in hoc tanto rerum omnium discrimine aut nulla

B

hodie

hodie est servandae in docendo gravitatis, constantiae & dignitatis ratio, aut haec erit, quam describere, certe adumbrare quodammodo conati sumus. Hujus enim recto & prudenti usu primum lenitur & mitigatur illud doctrinae, quam dicunt, systematicae odium. Refellit enim sectae calumniam & docentem liberat superbiae culpa & arrogantiae. Deinde efficit moderatos, veri amantes & studiosos cum praceptores tum discipulos. Praeceptores eclectici solent monere suos, ut fugiant illa profanarum opinionum monstrorum, & malint frui certis salutaris doctrinae bonis, quam certare cum istis larvis & spectris, quae neminem poterunt reddere pavidum & animo consternatum, nisi qui reliquerit illa firmitatis praesidia, h. e. veri & simplicitatis amorem & studium, &, abjecto divinae revelationis lumine, in tenebris versari voluerit. Eam denique discipulis praescribunt & commendant discendi rationem, ut, quae tradi solent in scholis, excipient ea quidem bona fide, sed reservent ad iudicii maturitatem, donec ipsi possint discernere, quam vera sint, & suum cuique rei statuere pretium. Interim nolint neque sibi sapere, neque aliorum opinionibus & placitis ita confidere, ut potent, se habere perfectam, plenam atque absolutam sapientiae formam. Nam qui hoc sibi persuasum habent in scholis adolescentuli, vel ex ingenii tumore quodam, vel ex inculcata magistri auctoritate, ii, cum postea viri facti sunt, aut evadunt Thrasones fatui & intolerabiles suae eruditioonis jactatores, aut, cognita pristinae doctrinae vanitate, nec parato alio quodam & firmiori veritatis praesidio, ad profanitatem, certe ad scepticismum devolvuntur.

Licebit igitur adhibere in scholis illud doctrinæ genus eclecticum, cuius vim, rationem & usum breviter explicavimus, licebit, inquam, propterea quod & per se sanum est, omnique veræ sapientiæ acquirendæ quam maxime accommodatum, & hodie, in tantis motibus, ubi rerum sacrarum & civilium fundamenta convelluntur & labefactantur, ab ipsa ratione videtur imprimis commendari religiosis & probis artium litterarumque in scholis præceptoribus & magistris.

Sed hæc nuncquidem sufficient. Veniamus ad ea, quæ hujus temporis sunt & loci. Namque anno scholaftico ad finem propinquante, nostrum iam est, operarum fructus proferre: id quod d. Mart. XXX. in examine I. classis iussu & auspiciis *Senatus amplissimi instituendo*

tuendo ita conabimur efficere, ut rem ipsam mecum peragat Gymnasii Sub-Rector, Joh. Michael Tzschoppe, V. Cl. Examine finito, indultu ac permisso senatus ampl. ad dicendum prodibit iuvenis humannissimus, in academiam discessurus,

CAROLUS AUGUSTUS BELLMANN, Gorl.

stipendii Hilliani beneficio a senatu nuper auctus, qui brevi oratione habita Patronis grati animi officium præstabit. Quibus quidem solennibus nostris ut *Patres amplissimi* intercessse velint, submissæ observanterque rogamus.

Totius Gymnasii disciplinam per omnes classes alio tempore descriptam, superiori anno ex parte mutatam, denuo nuper ita indicavimus, ut scholarum in tribus classibus superioribus habendarum tabulam adjiceremus. Hanc igitur novi curriculi scholastici designationem nunc quidem licet referre tantum ad classem I. & secundam, quæ, uti in hoc Gymnasio disjunctæ sunt, ita diversis etiam electionibus sibi cuique propriis & accommodatis instruantur necesse est. Sed in his ipsis nemo nescit rerum scholasticarum peritus non nullas esse doctrinæ partes, qua rerum genus, immutabiles ac perpetuas: quæ, quia efficiunt ipsam quasi encyclopædiam, nunc inchoantur, nunc longius provehuntur, aut denuo repetuntur, ut doctrina de religione christiana, historiarum ambitus, geographia, mathesis, & quæ sunt hujus generis aliæ. Hæc igitur disciplinarum genera etsi quotannis reperiantur in scholarum indice, tamen non ita sunt tralaticia, ut magistri idem semper agant & eandem quasi cantilenam decantent. In iis autem artium disciplinis, quæ sibi invicem succedere possunt & debent, nunc intermittendis nunc repetendis, & in librorum, qui leguntur vel rerum causa, vel ad parandam linguarum cognitionem & usum, delectu vario, etsi omni tempore id sedulo spectavimus ut efficeretur disciplinarum quasi concentus quidam & rerum tradendarum nexus cum librorum græcorum & latinorum argumentis; saepè tamen vel hæc ipsa similitudinis & consensionis cura non nihil difficultatis habet, vel impeditur cœtus scholastici conditione varia & mutabili: cuius maxime habenda ratio est in rerum ac librorum delectu, ne nostro magis animo & studio indulssse videamur, quam discipulorum rationibus

B 2

con-

consuluisse. Illud autem per se facile intelligitur, in hujuscemodi aliqua operarum scholasticarum designatione plane fieri non posse, ut singula quæque accurate atque ex ordine indicentur ac definiantur, quæ per totius anni cursum discipulis impertienda sint. In ipso opere faciendo uti architectorum, ita magistrorum in scholis est, pro re nata nunc alia seponere aut differre, nunc alia addere & supplere.

Sed satis de rei consilio; veniamus ad propositum, hoc uno tantum præmisso: Ne nostris iuvenibus deesset matheſeos descendæ occasio, post abitum JOH. GODOFR. NEUMANNI V. Cl., scholæ Leobergensis in Silesia nunc Rectoris; hæc docendi provincia a *Senatus Amplissimo* nunc tradita est Subrectori nostro JOHANNI MICHAEL TZSCHOPPE, V. Cl., cuius quæ per hunc annum futuræ sint scholæ hujus generis publicæ suo loco dicemus.

Sequuntur iam scholæ I. classis publicæ & privatæ, ex ordine docentium, qui eas habituri sunt, infra positæ:

RECTORIS igitur opera in scholis *publicis* versabitur in continuanda doctrina de religione christiana, ad eam rationem, quam ipse nuper exposuit, cuius etiam specimina dare perget in prolusionibus scholasticis. Idem lectionem epp. Pauli ad Corinthios persequetur. Morum doctrinam tradet. Exercitationes latine scribendi dicendique, declamandi & disputandi iuvabit & reget. Ciceronis epp. selectas interpretabitur, &, si commode id fieri possit, Plini nonnullas cum illis comparabit, ut facilius notetur mira utriusque scriptoris dissimilitudo.

In scholis *privatis*, uti apud nos nomine magis dicuntur, quam re ipsa sunt, superiorum & mediorum cœtui habendis, quoniam inde ab aliquot annis vel publice vel privatim id egit, ut juvenes adduceret & quasi initiaret ad legenda Ciceronis scripta philosophica, eamque in rem magna ex parte Tusculan. quæst. & libros de finibus prælegit; hoc anno similiter versabitur in libris de natura deorum, aut, si res ita ferat & adsit exemplorum copia, in iis de divinatione. Lectionem Virgil. Æneid. inde a libro II. continuabit. Ad provehendum gr. linguæ studium Herodianum interpretabitur. Scholas hebraicas habebit, cum ad linguæ elementa traden-

tradenda, tum ad lectionem codicis. Historiam litterariam suo tempore h. e. altero fere semestri tradet, in ea quoad fieri poterit progressurus.

CONRECTORIS, CHRIST. AUG. SCHWARTZII A. M. partes hoc anno futuræ sunt in scholis *publicis*, ac *græcis* quidem, in explicandis Xenophontis, quæ extant in Gesneri Chrestomathia, & in aliis ejusdem sylloges particulis, si forte licebit ulterius progredi: In *rhetoricis* autem, quoniam imprimis iuventuti prospiciendum est in institutione ad usum vernaculi sermonis in epistolis & in rebus vitæ communis comparata; suis ipsius præceptis utetur & thesibus: ac deinceps unam alteramve e Cic. orationibus selectis interpretabitur. *Privatim* historiam inde a C. N. enarrare perget, Schröckhium secutus. In scholis ejusdem generis græcis tractabit loca libelli Gedikiani difficiliora, in latinis Chrestomathiam Ciceron. Gesneri in locis e libris philosophicis, imprimis de Natura deorum, & quæ illa sequuntur, scripta etiam proponet e germanico in latinum vertenda.

JOH. MICH. TZSCHOPPE, Gymn. SubR. geographiam, quam dicunt, naturalem & politicam docebit, ad eam rationem cuius exemplum dedit Bueschingius in nobilissimo libello de hac ipsa re edito. In scholis mathematicis, quarum supra iam mentio facta est, per hunc annum tradet mathesin puram, adhibito ad rem ipsam libello Krebsiano, scholis publicis ab auctore destinato (Krebs Lehrbuch der Arithmetik, Geometrie und Trigon. für Schulen, 2te Ausgabe, Gießl. und Marb. 1784.)

Jch. HORTZSCHANSKY, Gymn. Collega I. historiæ antiquioris partem, quæ restat, primum persequetur usque ad C. N., qua finita transibit ad historiam patriam, imprimis Lusatiae & rerum Lusatistarum descriptionem propositurus.

Hæc publice privatimque. Nam recentiorum linguarum notitiam juvabit in scholis separatis, gallicæ imprimis, Gymn. Corrector, cui ista docendi provincia a Senatu ampl. tradita est. Nec deerunt discendi cupidis Viri Cl. Joh. M. TZSCHOPPE & GEORG. GOD. PETRI Dir. Mus., hic quidem cum in sermone gallico, tum in anglico & italico.

Neque vero silentio prætereunda est illa juvenibus nostris parata picturæ linearis cognoscendæ exercendæque opportunitas in scholis CHRISTOPH. NATHII, V. Cl., illius artis magistri & artificis præclari, qui non eos solum recipiet, quos *Senat. ampl.* ipsi prope diem decernet ex instituti Gersdorffiani beneficio formandos, sed alios etiam e cœtu scholaftico, qui huic arti operam dare possunt & volunt.

Secundæ classis lectiones erunt:

Rectoris quidem una per singulas hebdomades syntacticis latini sermonis exercitationibus impertienda, in subsidium rei adhibitis formulis aut versibus gnomicis in libello Christ. Balth. Lehmi syntactico.

CONRECTORIS quatuor Cornelio Nep. destinatæ, tres ad graecæ linguae notitiam, quam haec discipulorum aetas capit, promovendam, locis libelli Gedikiani facilioribus.

SUBRECTORIS opera in scholis *publicis* versabitur in doctrina de religione christiana ad institutionem Rosenmuelleri: in geographia ductu Fabri, & in scriptis quavis hebdomade ad latine vertendum proponendis, iisdemque deinceps corrigendis. Idem in *privatis* scholis hujus classis cœtui habendis, ad parandam latina intelligendi facilitatem, e libris Jul. Caes. de bello gall. & civ. loca selecta tractabit. In graecis ut tirones juvet & provehat, primum adhibebit Christ. Frid. Matthaei, V. Cel. libellum hoc ipso consilio superiori anno editum, eoque finito, Palaephato usurus est, aut alio his discipulis utili & congruo. Praeterea in illis lectionibus privatis nonnihil temporis tribuet elaborandis scriptis vernaculis, v. c. epistolis, narratiunculis & variis litterarum generibus in usu vitae communis.

Sed e scholis hujus classis *publicis* iam restant indicandæ primum *Cantoris* lectiones Ovidianæ in lib. trist., cum ad cognoscendam latinae poeseos structuram, tum ad ipsius rei periculum faciendum in versibus coimponendis: Deinde Collegae I. lectiones historicæ, & una, progymnasiatibus graecis destinata.

Oberlausitzische Bibl. Görlitz

1005337 9